

אופנים שונים שהתירו הכנה משבת לחול ומשבת ליו"ט ומיו"ט לחבירו

שעה"צ סקכ"ב: ואיתא בתוספתא מציעין עשר מיטות שאם ירצה מיסב באחת מהן. ואפילו שהתועלת מהצעת שאר המטות יהיה לו בימות החול, ובלבד שלא יאמר שעושה לצורך כן. וכפל דבריו לקמן סימן שכ"ג (משנ"ב סקכ"ו) גם לענין הדחת הכלים (ועיי"ש אות ח').

והנה לאחר העיון בדברי הפוסקים מציינו עוד כמה אופנים שהתירו עשיה בשבת ואפילו התועלת מעשייתו הוא בימות החול, ולתועלת המעניינים נסכם הדברים אחת לאחת.

א. במקום הפסד. דהיינו במקום שיש חשש שיתקלקל הדבר או יגנב, ושאר מיני פסידא, וכדמציינו הרבה בדברי השו"ע והפוסקים, וכגון הא דשו"ע סי' ש"ח סעי' ד' שמותר לטלטל כלי מחמה לצל שלא ישבר או יגנב, ובסי' תרנ"ד סעי' א' מתיר להחזיר הלולב למים ביום טוב, ובשו"ע סי' שכ"ב סעי' א' התירו לכפות כלי על ביצה שנולדה בשבת שלא תשבר, ובשו"ע סי' ש"ו סעי' א' וסי' ש"ז סעי' ח' מחשיך בשבת עד סוף התחום כדי שיוכל מיד במוצ"ש לשמור פירותיו שחוץ לתחום. וזה ג"כ ההיתר להכניס אוכל (מוצק) למקפא, להצילו מקלקול - שו"ת באר משה ח"ח סי' ר"ב, ולהחזיר לביתו טלית ומחזור וסידור וכיוצב"ז, משום שאם ישאירם במקום שאינו שמור עלולים ליאבד או ליגנב או ליפסד - שו"ת אג"מ ח"ה סי' כ' וכן משמע במשנ"ב סי' תקי"ח סק"ו דליכא איסור להחזיר המחזור לביתו ובשו"ת מחזה אליהו סי' נ"ה בכלל ההיתר כשיש בגדים וכביסה בחוץ שאינה מוקצה (שלא היה טופח ע"מ להטפח בביה"ש), ועומד לירד גשם, רשאי להכניסם לביתו, הגם שניכר שאינם בגדי שבת (דאף בגדי חול אינם מוקצה, כמבואר לקמן בסימן ש"ח אות ז'), אמנם עיין סי' של"ח אות י"ז, וצ"ע.

ואפילו הפסד רוחני או חשש שיכחה, התירו לעשות פעולה (ובזהירות שלא יהיה בו סרך מלאכה האסורה בשבת), אפילו יש בה טורח, הגם שאין לו שום תועלת מעשיה זו בשבת גופא. וכדחזינן בשו"ע סי' ש"מ סעי' ה' שמתיר לרשום בצפורן על הספר (עיין שם פרטי דינים) כדי שלא ישכח ויהיה לו לסימן, וכן מציינו בשו"ע סי' ש"ז שמותר להזכיר ולומר לחבירו בשבת שרוצה ליפגש עמו לאחר השבת (ובשש"כ פכ"ח סעי' צ"א שמכאן נלמד שמותר בשבת שפוגש את חבירו להודיע להם על שמחתו וכדו' שיתקיים בימות החול, וע"ע פרטי דינים בסי' ש"ז אות ט"ו). ובסי' שכ"ג משנ"ב סק"כ להניח גרעין או שאר דבר על שם איש לזכור מה לקח (עיי"ש"ה).

ובטעם הדבר מציינו ביאור נאות בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ס"א) בזה"ל: "הא דאין מציעין את המטות ואין מקפלין הכלים מש"ק על מוצ"ש היינו דווקא באם כוונת העושה להרויח הזמן שלא יצטרך לעשות בימות החול, כמו בהצעת המטה דלעולם היה לו להציע המטה במוצ"ש קודם השינה, ורק יען שבשבת פנוי, רוצה לעשות דבר זה בשבת כדי להרויח הטירחא או הזמן במוצ"ש, זה הוא שאסור וכו', אבל במקום שאם לא יעשה הדבר בשב"ק אזי לא יוכל לעשותה כלל, נמצא שאין כוונת העושה להחליף עבודת יום חול בעבודת שב"ק, ככה"ג לא גזרו חז"ל", ובשו"ת עטרת משה (לתלמידו גאב"ד מאקאווע זצ"ל) חיו"ד סי' קנ"ג מאריך הרבה בזה, ומסיק שאין דברי רבו אמורים אלא

באופן שלא היה יכול להכינו ערב שבת, ולכן כיון שגם לאחר השבת לא יוכל לעשותה, התירוהו בשבת (משום פסידא), והוא כעין דברי הא"ר (דלעיל אות ח' ועיי"ש הערה 91).

אמנם יש לדעת, כי לפי מה שמוכח מדברי השו"ע והפוסקים בכמה מקומות, גם במקום הפסד לא התירו אלא טורח מועט ולא טירחא מרובה, אא"כ צריך להציל מהפסד גדול ואין לו דרך אחרת כיצד להציל אא"כ יטרח בשבת, שאז מותר אפילו טירחא יתירה, ואם יוכל ע"י נכרי לא יעשה ע"י ישראל.

ב. כל שיש אפשרות שיהיה לו תועלת מעשייתו גם בשבת. ואפילו אפשרות רחוקה, רשאי לעשותה, אפילו שלמעשה לא יהנה ממנה, ויש אומרים שגם בזה בטירחא יתירה אין להקל, אא"כ השערנו שיהיה לו תועלת מעשייתו גם בשבת, ואז מותר אפילו עיקר כוונתו לצורך ימות החול, ובלבד שלא יאמר זאת בפיו.

ג. ובשעת הדחק ולצורך מצוה רשאי לעשות פעולה אפילו יודע ודאי שלא יהנה מעשייתו בו ביום, ובתנאי שלא יהא ניכר שעושה לצורך הלילה ולא יאמר זאת בפיו. וכדאיתא במשנ"ב ס"י תרס"ז סק"ה להביא יין מהמרתף ביום טוב ראשון לצורך יום טוב שני מתיר בשעת הדחק כיון שהוא לצורך מצוה, ומגביל ההיתר שיהיה בעוד היום גדול שלא יהא ניכר שעושה לצורך הלילה, ומזה נלמד ג"כ לענין להוציא מהמקפא מאכלים בשבת ויו"ט או להכניס בקבוקי משקה למקרר לצורך הלילה לצורך סעודת יום טוב או שאר סעודות מצוה (ובשו"ת קנין תורה ח"ב ס"י קט"ו שה"ה לענין סעודת מלוח מלכה), שכל שעשאו בעוד היום גדול ויש אפשרות ליהנות ממנו גם מבעו"י (לאפוקי אוכל בלתי מבושל שרוצה להכינו לבישול בלילה, ובשבת יש בו גם איסור מוקצה) ואינו אומר בפיו שעושה זאת לצורך הלילה, אין בזה איסור, הגם שאין כוונתו כלל ליהנות ממנו מבעוד יום.

ד. כל דבר שעושה מתוך הרגל בלא טירחא ובלא שחושב על הצורך שבדבר. מותר לעשותו אפילו התועלת מעשייתו בימות החול, כגון להחזיר ספר בגמר לימודו, ואפילו סמוך לצאת השבת, ואף להחזירו מבית הכנסת לביתו, ליטול בכיסו מפתח של ביתו אפילו לא יצטרך לו אלא בלילה, וכן מחזיר הטלית לביתו בגמר התפילה, וביום טוב של סוכות מחזיר הלולב ומיניו, וגם רשאי לעטפם כדי שלא יכמושו, וכל כיוצא בזה, אמנם גם בכל אלו וכיוצא בהם יזהר לא לומר שעושה זאת לצורך ימות החול. ובכלל זה כשחל יום טוב במוצ"ש ללבוש בגד יום טוב בשבת, שנהנה גם בשבת, אך עיקר מטרתו לצורך הלילה, וכן טבילה במקוה בשבת כהכנה לקדושת יום טוב (עי' ס"י ר"צ אות ד', וכ"ה להתירא בשו"ת קנה בושם ח"ד ס"י כ"ב, וראה ס"י תקנ"א הערה 115 בענין להכין בגדים בשבת חזון לצורך השבוע הבא), וכן להביא בעוד שבת המחזור דיו"ט והמגילה דפורים (ומגילה כשירה - עיין ס"י ש"ח אות י"ח מדין מוקצה) והקינות דט"י באב, יראה ליהנות מהם בעוד שבת ע"י לימוד בהם וכמבואר במחצ"ה"ש ס"י ש"ח סק"י ושע"ת ס"י תרצ"ג סק"א (ועיי' מה שהרחיב בזה בס' רץ כצבי ח"ח ס"י כ"ב), ובשש"כ פכ"ח הערה קפ"ב דכמו"כ בכל שבת לא יקח סמוך לחשיכה מוצ"ש סידור תפילה מהארון עבור תפילת ערבית דמוצ"ש אא"כ יאמר ממנו תפילה או פרקי תהילים בעוד שבת.